

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	8
Voorwoord	11
1. Inleiding op ondermijning	13
Verantwoordelijkheid	16
Handelingsperspectieven georganiseerde misdaad®	18
Gelegenheidsstructuren	20
De weg naar ondermijning	21
Ondermijnende ecosystemen	25
Gevolgen van ondermijning	27
2. Beeldvorming en verleiding	31
3. Verschijningsvormen van ondermijning	39
Drugsriminaliteit	41
Mensenhandel (uitbuiting)	68
Onvergunde prostitutie	80
Witwassen	84
Vastgoedcriminaliteit en -misbruik	104
Zorgcriminaliteit	111
Criminele motorbendes	122
Milieucriminaliteit	126
Cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit	139
Illegaal gokken en kansspelen	155
Namaakartikelen en illegale tabakshandel	158
Illegale kunsthandel en kunstcriminaliteit	161
Identiteitsfraude	165
Verzekeringsfraude	166
Uitkeringsfraude	167
4. Sleutellocaties en -branches	171
Sleutellocaties	172
Sleutelbranches	191
Criminele inmenging	206
5. Kwetsbare groepen en ondermijning	209
Jongeren	210
Mensen met een licht verstandelijke beperking	218
Senioren	220

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	8
Voorwoord	11
1. Inleiding op ondermijning	13
Verantwoordelijkheid	16
Handelingsperspectieven georganiseerde misdaad®	18
Gelegenheidsstructuren	20
De weg naar ondermijning	21
Ondermijnende ecosystemen	25
Gevolgen van ondermijning	27
2. Beeldvorming en verleiding	31
3. Verschijningsvormen van ondermijning	39
Drugsriminaliteit	41
Mensenhandel (uitbuiting)	68
Onvergunde prostitutie	80
Witwassen	84
Vastgoedcriminaliteit en -misbruik	104
Zorgcriminaliteit	111
Criminele motorbendes	122
Milieucriminaliteit	126
Cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit	139
Illegaal gokken en kansspelen	155
Namaakartikelen en illegale tabakshandel	158
Illegale kunsthandel en kunstcriminaliteit	161
Identiteitsfraude	165
Verzekeringsfraude	166
Uitkeringsfraude	167
4. Sleutellocaties en -branches	171
Sleutellocaties	172
Sleutelbranches	191
Criminele inmenging	206
5. Kwetsbare groepen en ondermijning	209
Jongeren	210
Mensen met een licht verstandelijke beperking	218
Senioren	220

WOORD VOORAF

Het voor u liggende boek geeft een uitgebreide en gedetailleerde beschrijving van wat er de afgelopen jaren is opgebouwd rondom de aanpak van ondermijning. Dit is het eerste handboek met een dergelijke omvang. Het verschijnen is niet alleen nuttig en praktisch, maar past ook prima bij de fase waarin de aanpak van ondermijning inmiddels is terechtgekomen.

De afgelopen vijftien jaar heeft de aanpak van ondermijning zich in rap tempo een plaats op de agenda van het lokaal bestuur weten te verwerven. Inmiddels is de fase van bewustwording en invechten voorbij. Een aantal zaken is min of meer uitgekristalliseerd. We beschrijven hier zes uitgangspunten, die mede ten grondslag hebben gelegen aan alle activiteiten en initiatieven die in dit boek behandeld worden.

Zo is het vrij breed aanvaard dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen de aanpak van georganiseerde misdaad en van ondermijning. Het eerste heeft betrekking op criminele netwerken, hoe die ontstaan en functioneren. Het tweede heeft betrekking op de maatschappelijke impact van georganiseerde misdaad. Terugdringing van georganiseerde misdaad is primair een taak voor strafrechtorganisaties als de politie en het OM, terwijl de aanpak van ondermijning de primaire verantwoordelijkheid van het openbaar bestuur en in het bijzonder de gemeenten is.

Ondermijnende effecten doen zich op verschillende niveaus voor. In de eerste plaats op sociaal niveau, doordat het - vanwege het perspectief op 'snel geld' - mensen en organisaties de criminaliteit intrekt die daar anders wellicht niet zo snel in terecht zouden komen. Denk aan de aantrekkingskracht van drugscriminaliteit op (jonge) mensen. Vervolgens op economisch niveau: het verstoort eerlijke economische processen doordat het concurrentievervalsing in de hand werkt en het normale bedrijfsprocessen ontregelt (denk aan fruitbedrijf De Groot uit Hedel, dat afgeperst werd vanwege een verdwenen lading cocaïne). En op de derde plaats op institutioneel niveau: het geeft aanleiding tot corruptie en het tast de inzet van overheidsbeleid aan; waarom je best doet om schooldiploma's te halen als je op een andere manier gemakkelijk aan je geld kunt komen. Tot slot tast het ook het algemene veiligheidsgevoel in een samenleving aan. Niet alleen vanwege publieke liquidaties (denk aan Peter R. de Vries), maar

vooral vanwege de explosiegolf waar Nederland de afgelopen jaren mee te maken heeft gehad en die vele burgers treft: die explosies zijn begonnen in de drugswereld en hebben zich daarna uitgespreid over andere sectoren en met andere motieven.

Samenwerking blijft nodig tussen bestuurlijk en strafrechtelijk handelen, maar dient precies geformuleerd en gedoseerd toegepast te worden. Voortdurende aanroeping van de noodzaak tot 'integraal beleid' is wellicht goedbedoeld, maar creëert snel averechtse effecten, waarin eindeloos overleg de plaats van gecoördineerde actie inneemt. Hoe operationeler de samenwerking wordt georganiseerd, des te effectiever die doorgaans is.

Duidelijk is ook dat bestuurlijke activiteiten verder gaan dan alleen algemene preventie, zoals voorlichting en bewustwording. Zij hebben ook een handhavende en verstorende functie. Wel dient het bestuur weg te blijven uit de sfeer van strafrechtelijke interventies; een burgemeester is bijvoorbeeld geen crimefighter - die persoon zetelt in het politiebureau (als het goed is) - maar hij of zij is wel medeverantwoordelijk voor een veilige en integere lokale samenleving. Een goede burgervader /-moeder deelt niet alleen schouderklopjes uit en fungeert niet alleen als onafhankelijk procesbegeleider, maar weet ook gezaghebbend grenzen te stellen.

Voorts hebben we geleerd dat ondermijning vele verschijningsvormen kent; drugscriminaliteit is vaak het 'gronddelict', vooral omdat daar schijnbaar gemakkelijk veel geld verdiend kan worden (en daar een grote aantrekkelijkheid van uit gaat), maar heeft uitstraling en doorwerking op vele andere terreinen: vastgoed, witwassen, criminele uitbuiting en arbeidsuitbuiting, zorgfraude, milieucriminaliteit en cybercrime. Het zijn allemaal gebieden waarop strafrechtelijk optreden ook noodzakelijk is, maar waar actief bestuurlijk handelen onontbeerlijk is om crimineel en niet integer handelen te verstoren en terug te dringen.

Tot slot is duidelijk geworden dat de terugdringing van ondermijning niet alleen vraagt om samenwerking in de sfeer van het openbaar bestuur, maar ook om samenwerking van overheid met bedrijfsleven en burgers. Voor een aantal bedrijven is dit inmiddels een 'business-issue' geworden,

omdat ondermijning negatieve invloed heeft op een gezonde bedrijfsvoering (denk aan bonafide transportondernemingen). Betrokkenheid van burgers is onontbeerlijk, bijvoorbeeld om serieus werk te maken van 'ontmoediging' van drugsgebruik.

Natuurlijk zijn er nog vele veranderingen en verbeteringen mogelijk; aanpak van ondermijning is nooit af en vraagt om voortdurende alertheid en innovatie, ook al om de effectiviteit van de ontwikkelde activiteiten in kaart te brengen. Dat is bij de aanpak van ondermijning des te belangrijk, omdat het ingewikkeld is om vast te stellen wat het uiteindelijke doel is. Beheersing van ondermijning? En wat is dat dan precies? Laat dit handboek ook voor de beantwoording van dit soort vragen een belangrijk naslagwerk en een interessante inspiratiebron zijn.

Tilburg, februari 2025

Em. Prof. Dr. Pieter Tops

VOORWOORD

Criminele netwerken raken steeds meer verweven met onze maatschappelijke structuren. De bestrijding van georganiseerde criminaliteit en ondermijning is een voortdurende strijd en vergt een lange adem van alle betrokken partijen. Dat de aanpak landelijk, regionaal en lokaal hoog op de agenda staat, is evident. Op al deze niveaus wordt geïnvesteerd in het weerbaar maken van de samenleving en economie, en het verstevigen van barrières tegen georganiseerde misdaad.

Het Basisboek Ondermijning behandelt op een laagdrempelige manier het thema ondermijning vanuit verschillende facetten en slaat vervolgens de brug naar de praktijk binnen beleid, strategie en uitvoering. Het is een gouden gids voor allerlei professionals die in hun werk in aanraking kunnen komen met ondermijnende criminaliteit. Het bevorderen van kennis en kunde over ondermijning bij medewerkers draagt bij aan het optimaal benutten van beschikbare capaciteit bij de aanpak ervan. Dit zorgt voor een betere lokale sturing op ondermijning, een heldere informatie-structuur en een gerichte samenwerking onderling met professionals en samenleving. Dit resulteert in een zichtbaar effectievere aanpak van ondermijnende criminaliteit en het vergroten van weerbaarheid.

“Integrale samenwerking is een veelgebruikte term bij de aanpak van ondermijning. De kern moet zijn dat iedere partner vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid aan een gemeenschappelijk doel werkt. Het pakken van deze verantwoordelijkheid draagt naast kennis en kunde bij aan een effectieve aanpak”, aldus Jeroen Bakker.

LUISTERTRAININGEN®

Snel op de hoogte van ondermijning? Volg de luistertraining!
Door luisteren weet je meer. Scan de QR-code.

HANDELINGSPERSPECTIEVEN GEORGANISEERDE MISDAAD®

Er zijn eindeloze signalen van ondermijning. Deze signalen hebben vaak een logisch verband met elkaar en met georganiseerde misdaad als geheel. Hierdoor vallen de signalen als puzzelstukjes in elkaar. Deze signalen kunnen namelijk altijd worden herleid naar een van de handelingsperspectieven van pleger(s) uit de georganiseerde misdaad. Een pleger binnen een crimineel netwerk handelt vanuit vier handelingsperspectieven die worden ingezet om ondermijnende criminaliteit te plegen.

1. Geweld en intimidatie

Criminelen gebruiken geweld, bedreiging of intimideren anderen om zaken voor elkaar te krijgen. Zo zetten ze personen onder druk om activiteiten voor ze uit te voeren. In de media komen regelmatig voorbeelden langs van woonhuizen waar zware explosieven bij de voordeur worden gelegd; wellicht een afrekening in het criminele circuit. Zwaar geweld en liquidaties komen ook voor. Beweegredenen van een liquidatie zijn onder andere wraak (persoonlijk conflict), reputatie, geld en erkenning.

LIQUIDATIES

- 20% van de slachtoffers van liquidaties is geen doelwit.
- 93% van de schutters is bekend bij de politie.
- 90% van de schutters heeft al een misdrijf met geweld gepleegd.

Bron: Liquidaties in Nederland. Politie en Wetenschap (2023).

3.

**VERSCIJNINGSVORMEN
VAN ONDERMIJNING**

SOORTEN DRUGS

Men kan drugs op verschillende manieren classificeren. Een manier is het effect dat ze hebben op de gebruiker. Dit kan kalmerend en verdovend, stimulerend en opwekkend of hallucinerend en geestverruimend zijn:

- Downers (verdoovende middelen): alcohol, opium, morfine, heroïne, GHB, cannabis et cetera.
- Uppers (stimulerende middelen): xtc, cocaïne, speed (amfetamine), 4-FA, crystal meth (methamfetamine), MDMA, crack (basecoke), 3-MMC.
- Trippers (waarnemingsveranderende middelen): paddo's/truffels, lsd, ketamine.

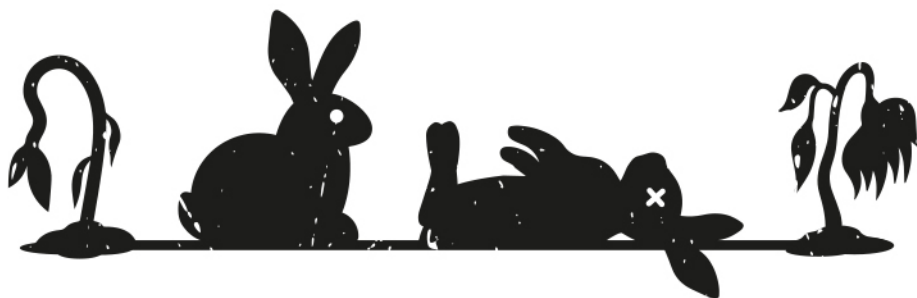
Een probleem met deze classificatie is dat hetzelfde middel op verschillende mensen een ander effect kan hebben: sommige mensen worden van bijvoorbeeld alcohol – dat onder de downers valt – heel erg rustig, anderen worden juist agressief van drank.

Een veelgebruikte classificatie is die tussen hard- en softdrugs: ook deze classificatie veroorzaakt problemen. Cannabis valt officieel onder de softdrugs, maar de nederwiet die tegenwoordig wordt geproduceerd heeft een dermate hoog THC-gehalte (een van de werkzame narcotische stoffen) dat deze eerder bij de

Mogelijke signalen van drugshandel (een enkel signaal is vrij mager, vaak gaat het om een combinatie van meerdere signalen):

- Uitwisseling product en geld tussen personen.
- Auto/scooter heeft een draaiende motor.
- Koper stapt in of communiceert door het raam.
- Auto's die dicht bij elkaar staan, waarbij uitwisseling plaatsvindt via het raam aan beide bestuurderszijden.
- Korte bezoeken door wisselende personen.
- Rondom de locatie ligt afval zoals gripzakjes of ballonnen.
- Verdachte activiteit in en rondom het huis en daarbij (geluids)overlast en afval.
- Regelmatig bezoek van bepaalde voertuigen, bijvoorbeeld een bestelbus of geblindeerde auto.

Mogelijke signalen van afvallozing en -dumping:

- Verkleurde ondergrond.
- Afgestorven planten;
- Dode dieren.
- Vaten, jerrycans, IBC's.
- Achtergelaten voertuigen (vaak zonder kentekenplaten).

CRIMINELE MOTORBENDES

Artikel 140 Sr deelname aan een criminele organisatie

De meeste motorbendes zijn normaal geïntegreerd in de maatschappij. Ook in Nederland zijn diverse criminele motorbendes, ofwel Outlaw Motorcycle Gangs (OMG's), actief. Deze naam wordt wereldwijd gebruikt om aan te geven dat leden van deze clubs betrokken zijn bij uiteenlopende vormen van (georganiseerde) criminaliteit. Nadat de Nederlandse overheid streng optrad tegen OMG's en verschillende grote motorclubs verbod, kwamen de 'brotherhoods' in opkomst, met daarin soms leden van de verboden clubs. De gemene deler is dat deze clubs zich niet aan wet- en regelgeving en maatschappelijke regels houden. Om lid te worden van een brotherhood hoeft iemand niet per se motor te rijden.

STRAFBARE FEITEN

- Ruim 85% van de Nederlandse OMG-leden is ten minste eenmaal veroordeeld.
- Bijna 60% van de OMG-leden is ten minste eenmaal veroordeeld voor een geweldsdelict.
- Ruim 30% van de OMG-leden is ten minste eenmaal veroordeeld voor een drugsmisdrijf.
- Gemiddeld starten OMG-leden hun criminele carrière op 21-jarige leeftijd.

Bron: Profielen van Nederlandse outlawbikers en Nederlandse outlawbikerclubs. Politie en Wetenschap, 2017

Organisatie

De basiseenheid van de OMG is de 'chapter' met een bepaald invloedgebied. Meestal ontleent de basiseenheid haar naam aan de streek waarin zij actief is. De chapters zijn min of meer onafhankelijk in hun eigen gebied, maar hebben nauwe banden met elkaar, zowel nationaal als internationaal. Deze banden spelen ook een rol bij internationale logistieke processen van drugs. De leden wonen de wekelijkse vergadering ('church') bij in het clubhuis. Chapters zijn onderworpen aan verschillende regels,

OMGEVINGSWET

De Omgevingswet die per 1 januari 2024 van kracht is, vervangt 26 wetten, 60 AMvB's (Algemene Maatregelen van Bestuur) en 75 ministeriële regelingen. De Omgevingswet regelt de regelgeving over de fysieke leefomgeving. De regels die gaan over ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water staan vanaf 1 januari 2024 dus in één wet opgenomen. Het uitgangspunt is dat overheden, bedrijven en burgers zelf verantwoordelijk zijn voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. Dit noemen we de algemene zorgplicht. Daarnaast kent de wet tal van regels, geboden en verboden die daaraan inkleuring geven, maar ook meer specifieke zorgplichten. De algemene zorgplichten staan in artikel 1.6 en 1.7 Ow. Daarnaast is er een algemeen en strafrechtelijk te handhaven verbod opgenomen in artikel 1.7a Ow. Daarin staat dat het verboden is activiteiten te verrichten of na te laten, waardoor aanzienlijke nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving ontstaan of dreigen te ontstaan. Wordt dit wel gedaan, kan er dus ook strafvervolgning plaatsvinden.

De Omgevingswet heeft vier AMvB's en één omgevingsregeling. De vier AMvB's zijn:

- **Omgevingsbesluit**

Regels over het bevoegd gezag voor omgevingsvergunningen, procedures, handhaving en uitvoering (voor burgers, bedrijven en overheid).

- **Besluit kwaliteit leefomgeving**

Regels over omgevingswaarden, instructieregels, beoordelingsregels en regels voor monitoring (voor het Rijk en decentrale overheden).

- **Besluit activiteiten leefomgeving**

Algemene regels bij activiteiten in de fysieke leefomgeving, met aanwijzing wie het bevoegd gezag is (voor burgers, bedrijven en overheid).

- **Besluit bouwwerken leefomgeving**

Regels over veiligheid, gezondheid, duurzaamheden en bruikbaarheid van bouwwerken en over het uitvoeren van bouw- en sloopwerkzaamheden.

De Omgevingsregeling is de ministeriële regeling bij de Omgevingswet. Het gaat vooral om technische en administratieve regels. De Omgevingswet schrijft voor dat overheden een omgevingsvisie vaststellen waarin wordt beschreven hoe het gebied er over enkele decennia uit zou moeten zien. Gemeenten kunnen ervoor kiezen om samen één regionale omgevingsvisie te ontwikkelen.

CYBER- EN GEDIGITALISEERDE CRIMINALITEIT

Artikel 138ab Sr Computervredebreuk, Wet computercriminaliteit (wet computercriminaliteit III van 2019, waarbij de politie bevoegdheden heeft gekregen om bijvoorbeeld legaal te hacken)

Het woord zegt het al, het gaat bij cybercriminaliteit en gedigitaliseerde criminaliteit om delicten die met een computer en op internet worden gepleegd en ook zijn gericht op ICT. Zo kunnen systemen bij een bedrijf of de overheid worden aangevallen om zo processen te ontwrichten. Bij deze verschijningsvorm zijn daders veelal jongeren en jongvolwassenen. Er hoeft niet altijd sprake te zijn van ondermijnende criminaliteit. Daarvoor is een georganiseerd verband in een crimineel netwerk noodzakelijk.

Binnen het veiligheidsdomein draait het om cybercrime in enge zin en om gedigitaliseerde criminaliteit. Cybercriminaliteit/cybercrime in enge zin betreft delicten die met een ICT-middel worden gepleegd tegen een ICT-middel. Hierbij is te denken aan DDoS, hacken en ransomware. Bij gedigitaliseerde criminaliteit gaat het over een ICT-middel dat wordt gebruikt om een strafbaar feit te plegen. Het gaat hierbij niet om het ICT-middel, maar om de gebruiker, bijvoorbeeld een persoon die een smartphone gebruikt om een andere persoon op te lichten.

Een toenemend aantal delicten in Nederland heeft te maken met cybercriminaliteit. Deze vorm kent vele gezichten. Een daarvan is de georganiseerde cybercriminaliteit waarbij computers voor losgeld worden gegijzeld en banktransacties worden onderschept. Dit gebeurt vaak vanuit het buitenland, maar een ander deel is ingebed in lokale criminele netwerken in Nederland. Naast drugshandel verdienen deze netwerken ook online geld en wordt er misbruik gemaakt van legale structuren. Daarnaast vinden verschillende verschijningsvormen van ondermijning, zoals drugscriminaliteit, mensenhandel en fraude steeds meer online plaats of is er sprake van een cybercomponent. Te denken is aan een container in de haven die wordt omgenummerd om een lading

drugs eruit te halen, of een minderjarige die inlogt op een account van een ander om een scooter te huren en zo pakketjes rond te brengen. Cybercriminaliteit kan dus wel degelijk een ondermijnend karakter hebben.

WIST JE DAT?

In 2023 is 16% van de bevolking van 15 jaar en ouder slachtoffer geweest van een of meer online delicten of incidenten. Van online oplichting en fraude werden zij het vaakst slachtoffer (9%), gevolgd door hacken (6%), online bedreiging en intimidatie (3%) en overige online delicten (minder dan 1%).

Bron: Het beeld van de criminaliteit in Nederland anno 2024: Trends, achtergronden en verklaringen. ResearchGate

Gedigitaliseerde criminaliteit

Hieronder volgen de meest voorkomende vormen van gedigitaliseerde criminaliteit.

Phishing

Artikel 326 Sr Oplichting, artikel 138ab Sr Computervredebreuk, artikel 350a Sr Vernielen of manipuleren van informatie in een geautomatiseerd werk en het verspreiden van virussen, artikel 225 Sr Valsheid in geschrifte, artikel 310/311 Sr Diefstal

Criminelen proberen via e-mail of WhatsApp inloggegevens, bank- en creditcardinformatie of andere persoonlijke gegevens te achterhalen en iemand zo geld afhandig te maken. Veel mensen trappen er nog steeds in, omdat de verstuurde informatie er bijvoorbeeld per e-mail steeds professioneler uitziet. Er zijn diverse vormen van phishing, zoals bankphishing, betaalfraude, spearphishing, smishing en vishing.

- Smishing: phishing via sms.
- Spearphishing: een phishingaanval gericht op een individu.
- Vishing: phishing via de telefoon (telefoonfraude).

WhatsAppfraude

Artikel 326 Sr Oplichting

Via WhatsApp doen criminelen zich voor als een vriend of een familielid, maar dan zogenaamd met een nieuw nummer. De profielfoto klopt vaak wel. Ze vragen dan heel geraffineerd om geld, omdat ze iets moeten betalen en niet kunnen internetbankieren. Er zit vaak veel haast bij. Hierbij is dan sprake van oplichting.

Een ander platform is Telegram, waar flink reclame voor drugs wordt gemaakt en drugs worden aangeboden in groepen met duizenden leden. Hierbij is dan sprake van een groothandel. Uit onderzoek van de NOS blijkt dat er in 2023 2,5 miljoen drugsadvertenties op Telegram verschenen. Alle denkbare drugs worden aangeboden, van één gram tot meerdere kilo's. Ook vindt internethandel van drugs via het dark web (online illegale marktplaatsen) plaats. Consumenten bestellen op internet kleine hoeveelheden drugs die in pakketten worden verzonden. Criminelen maken misbruik van de goede infrastructuur van ons land om drugs te exporteren naar het buitenland. Ze profiteren bijvoorbeeld van de efficiëntie waarmee post in Nederland wordt verstuurd. Inmiddels heeft de drugshandel per post vanuit Nederland geleid tot strengere controles in landen als Australië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Daarom versturen drugscriminelen, die in Nederland actief zijn, de pakketten inmiddels ook vanuit andere landen. Daarbij wordt ook gebruikgemaakt van 'pakketbezetsers', mensen die (on)bewust pakketjes als vriendendienst op de bus doen voor vrienden, kennissen of vreemden. In 2023 onderschepte de douane in Nederland ruim 16.500 postpakketten met drugs.

WIST JE DAT?

De F-game is een verzamelnaam voor vormen van online fraude, zoals bankhelpdeskfraude en phishing, die door jongeren vaak met deze naam wordt aangeduid. Criminelen presenteren deze illegale activiteiten publiekelijk via sociale media en muziek als een spannende en lucratieve manier om snel geld te verdienen. Ze tonen video's en beelden waarin ze pronken met luxeauto's, merkkleding en grote hoeveelheden contant geld. De normalisering van criminaliteit wordt versterkt door teksten in populaire muziekgenres zoals drill rap en hiphop, waarin cryptisch wordt verwezen naar frauduleuze praktijken. Jongeren kijken soms op naar deze 'influencers' en stappen in deze wereld, vaak aangetrokken door financiële druk en groepsinvloed. Ze zijn zich hierbij niet bewust van de strafbare aard en de gevolgen van hun acties. Deelname aan de F-game, bijvoorbeeld als katvanger, kan leiden tot een strafblad, hoge boetes en beperkingen bij toekomstige kansen op de arbeidsmarkt of het verkrijgen van financiële producten. Daarnaast onderschatten jongeren vaak de emotionele en sociale impact van hun betrokkenheid, zoals schaamte en verlies van vertrouwen bij familie en vrienden.

NAMAAKARTIKELLEN EN ILLEGALE TABAKSHANDEL

Artikel 337 Sr

Bij goederen kan op verschillende manieren misbruik plaatsvinden binnen vormen van ondermijning. Goederen kunnen hier in perspectief worden gezet vanuit productie, handel, opslag en transport. Enkele verschijningsvormen van goederen in ondermijning:

- **Vervalsing**

De zogenoemde namaakartikelen, zoals parfum, designkleding, schilderijen, beeldhouwwerken, maar ook voedingssupplementen of vermageringstabletten en dergelijke.

- **Ontduiking**

Bijvoorbeeld door middel van:

- o Ontduiken van de afdracht van btw, illegale invoer van belastbare goederen zoals drank en sigaretten.
- o Ontduiken van wetgeving voor vergunningen van goederen waarvoor een vergunning nodig is (wapens, milieuafval).
- o Ontduiken van wetgeving voor verstrekking van medicijnen door bevoegde personen (voedingssupplementen en vermageringstabletten). Dit kan in combinatie met vervalsing/oplichting van deze middelen bijvoorbeeld via internet.

- **Heling**

Door via veiling- en verkoopsites of winkels gestolen goederen aan te bieden.

Namaakartikelen

Ook bij de handel van namaakartikelen komen de normale, legale bovenwereld en de criminele onderwereld met elkaar in contact. Er valt namelijk enorm veel geld in te verdienen. Handelaars bedriegen hun kopers, duperen de merkeigenaren, dragen geen belastingen af en steken de winst in eigen zak. Achter de productie van namaakartikelen zitten georganiseerde, criminele netwerken. De namaakartikelen worden meestal geproduceerd in en dan geïmporteerd vanuit andere landen. De opslag en handel van namaakartikelen vindt vervolgens plaats vanuit opslagboxen en loodsen.

deze boxen ook dienen als verkooppunt van deze artikelen, als plek voor het omkatten of strippen van auto's, het inbouwen van verborgen ruimtes in voertuigen of als productielocatie van drugs.

In Nederland zijn er verschillende landelijke ketens die zich bezighouden met (massa)opslag of garageboxverhuur, vaak op industrieterreinen aan de randen van steden of dorpen. Naast deze ketens zijn er ook kleinere verhuurders met clusters van garageboxen in woonwijken. De sector is in beperkte mate georganiseerd. Daarbij zijn dergelijke opslagloodsen een anonieme vesting waar criminelen onder de radar kunnen opereren. Het zijn vooral katvangers die een opslagbox huren, waardoor de grote criminelen buiten schot blijven. Grote ketens voor massaopslag proberen barrières op te werpen, zoals screening van een huurder. Daarbij moet een huurder vragen beantwoorden over wat hij wil opslaan en waarom. Met name voor de omgeving van een garagebox waar criminele activiteiten plaatsvinden, bestaan gevaren, zoals een verhoogde kans op brand, explosiegevaar, overlast en aantasting van de gezondheid.

Mogelijke signalen van criminaliteit in opslag- en garageboxen (een enkel signaal is vrij mager, vaak gaat het om een combinatie van meerdere signalen):

- Nachtelijke activiteit.
- Geur van hennep, aceton of een zoete, anijsachtige geur.
- Blauwe vaten en jerrycans.
- Huurder wil contant betalen, doet moeilijk over contracten en wil geen bankafschrift overleggen.
- Werken met tussenpersoon.
- Continu wisselende personen bij de opslagbox.
- Bezwaren tegen periodieke controles van de verhuurder.

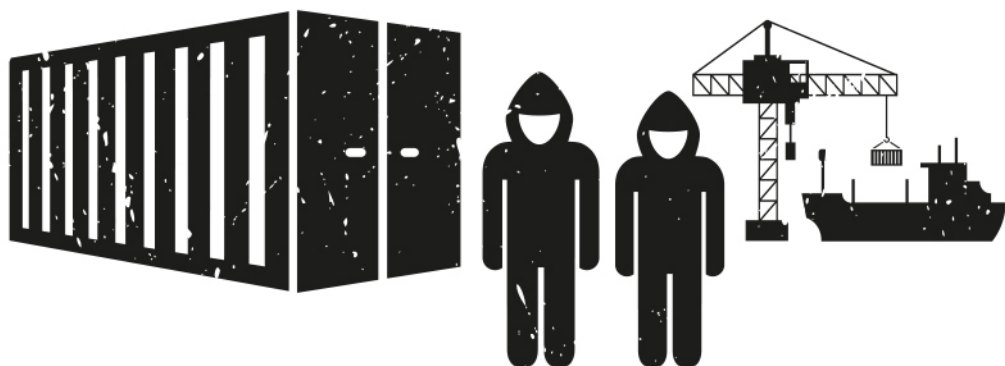

VERBORGEN RUIMTES

Om goederen van A naar B te smokkelen wordt gebruikgemaakt van verborgen ruimtes in voertuigen. Dit zijn vervoermiddelen, kennelijk ingericht of toegerust om goederen aan het ambtelijk zicht te onttrekken. Dat kennelijke inrichten of toerusten onderscheidt de ruimtes waar opsporingsambtenaren naar op zoek zijn van de ruimtes die al gewoon bestaan en waar niets speciaal aan is gedaan. Zo is er geen sprake van een verborgen ruimte als er goederen verstopt zijn onder het kunststof/rubber bij de versnellingspook of achter het plafondlicht. Het gaat dus om een verborgen, geprepareerde ruimte die, nadat de voertuigen uit de fabriek komen, speciaal wordt ingebouwd. De ervaring leert dat wanneer personen dit (laten) doen, dit is bedoeld om goederen aan het zicht te onttrekken.

Er zijn een aantal indicatoren die kunnen wijzen op verborgen ruimtes:

- Heeft de kentekenhouder in korte tijd meerdere voertuigen op naam (gehad)?
- Heeft het voertuig veel historische (particuliere) kentekenhouders? Voertuigen met een verborgen ruimte staan vaak kort op naam. De auto kan zo door een ander binnen de organisatie gebruikt worden op het moment dat de auto 'heet' is. Er wordt fors betaald voor het inbouwen van een verborgen ruimte, soms wel een paar duizend euro. Op het moment dat dit voertuig dan via een garage wordt verkocht, zal diegene enkel de tweedehands waarde van het voertuig terugkrijgen. Door het voertuig door te verkopen naar een particulier (lees: andere crimineel) kan diegene ook de tweedehandswaarde voor de verborgen ruimte ontvangen.
- Heeft het voertuig historische kentekenhouders met antecedenten? Voertuigen met een verborgen ruimte blijven regelmatig binnen het criminele circuit circuleren.
- Is de datum van eerste inschrijving in Nederland later dan de datum van eerste toelating? Voertuigen met een verborgen ruimte zijn vaak geïmporteerd.

Jongeren kunnen uiteenlopende taken vervullen, zoals op de uitkijk staan, drugshandel, het knippen van henneptoppen, rekruteren voor prostitutie of uitbuiting, drugs uit containers in de haven halen, gewapende overvallen en het plegen van aanslagen met explosieven. Criminele netwerken zetten jongeren vooral in voor activiteiten die een hoog risico hebben op aanhouding. Daarbij moeten jongeren vaak eerst laten zien wat ze kunnen voordat ze grotere opdrachten krijgen toebedeeld.

Familienetwerken

Georganiseerde en ondermijnende criminaliteit kan binnen familienetwerken van generatie op generatie worden overgedragen. Het criminele gedrag wordt binnen de familie als normaal gezien. Van jongs af aan krijgen kinderen de geldende gedragsregels aangeleerd, worden zij geconfronteerd met strafbare feiten en kunnen zij het 'vak' afkijken. Er ontstaat een sociale druk binnen de familie om mee te doen. Met name in de drugscriminaliteit komen familieverbanden vaak voor.

Ronselen en criminele uitbuiting

Het ronselen vanuit criminele netwerken gebeurt met mooie beloftes over snel geld verdienen of dure spullen. Dit vindt plaats op straat, op schoolpleinen, via sociale media en via zogenaamde vrienden. Deze jongeren groeien bijvoorbeeld op in kwetsbare wijken en krijgen vaak minder maatschappelijke kansen. Echter, het gaat niet alleen om kwetsbare jongeren met problemen thuis, met een praktisch opleidingsniveau of uit een bepaald milieu. Kinderen zijn nu eenmaal nieuwsgierig, gevoeliger voor groepsdruk en lopen soms gemakkelijk mee met anderen. Sociale media hebben ook een versterkend effect op dit proces. Vooral kinderen in de puberteit kunnen de gevolgen van hun gedrag niet overzien en criminelen maken hiervan graag gebruik.

Laag 1: zorg- en hulpverlening

Dit is de basislaag en de kern van de hulpverlening, gericht op het bieden van zorg en ondersteuning op diverse leefgebieden. Door de juiste interventies en begeleiding wordt de cliënt niet alleen geholpen, maar tegelijkertijd al weerbaarder gemaakt tegen mogelijke risico's.

- Doel: basiszorg en ondersteuning bieden in het belang van de gezondheid van de cliënt.
- Interventie: dagelijkse verzorging door de hulpverlener en bevorderen dat de cliënt dagelijkse taken zelfstandig uit kan voeren.

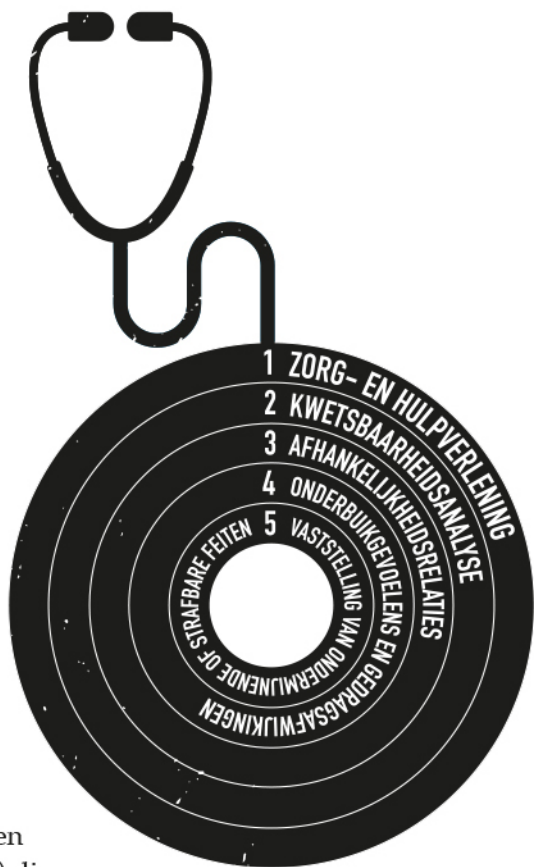
Laag 2: kwetsbaarheidsanalyse

Hier ligt de focus op de kwetsbaarheden van cliënten (en hun sociale omgeving) die hen vatbaar kunnen maken voor ondermijning. Denk aan factoren zoals een licht verstandelijke beperking (LVB), leeftijd (zoals jongeren en senioren), sociale isolatie (eenzaamheid), schulden of verslaving (chantabel). De hulpverlener bespreekt deze kwetsbaarheden met de cliënt (en in het gezin) en kan strategieën toepassen om hem weerbaar(der) te maken.

- Doel: kwetsbare aspecten identificeren en aanpakken om de cliënt (en het gezin) weerbaarder te maken.
- Interventie: begeleiding met advisering en bewustwording, eventueel in combinatie met weerbaarheidsversterkende interventies, leefgebieden aanpakken, budgetcoaching.

Laag 3: afhankelijkheidsrelaties

Deze laag bekijkt in hoeverre de cliënt afhankelijk is van anderen, wat hem kwetsbaar kan maken voor misbruik. Hoe groter de afhankelijkheid (bijvoorbeeld financieel of emotioneel), hoe moeilijker het voor de cliënt is om open te zijn over eventuele problematische situaties.

COMMUNICATIEAANPAK

Communicatie is een belangrijk en effectief interventiemiddel in de aanpak van ondermijning. Het is niet de oplossing, maar kan wel een belangrijke bijdrage leveren. Communicatie is in deze context dan ook geen eenmalige activiteit, maar een continu proces. Communicatie kan worden ingezet bij interventie, bijvoorbeeld bij integrale acties en casussen, en als interventie met een preventieve werking. Het totaalplaatje kan namelijk bijdragen aan een maatschappelijke tegenbeweging en verontwaardiging over bijvoorbeeld de activiteiten van criminelen, hun handelswijze en heersende opvattingen over drugsgebruik. Daarnaast zorgt communicatie voor meer zichtbaarheid en vertrouwen in de overheid, en daarmee een hogere meldingsbereidheid.

Een effectieve communicatiestrategie rondom ondermijning moet veelzijdig zijn met zowel preventieve als reactieve elementen. De focus ligt niet alleen op incidenten en preventie, maar ook op bewustwording, samenwerking en de voortdurende versterking van het netwerk dat betrokken is bij de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Een integrale uitstraling van de partners (één overheid) is belangrijk. Dit neemt niet weg dat een bepaalde partner in de lead kan zijn:

- Bestuursrecht: gemeente.
- Strafrecht: politie en OM.
- Fiscaal recht: Belastingdienst.
- Algemeen (expertise): Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit (GOC).
- Procesinfo: RIEC, in overleg met partners.

Context en doelgroep

Enerzijds betreft het communicatie binnen en tussen organisaties ofwel professionals die zich bezighouden met de aanpak van ondermijning (ambtenaren, bestuurders en samenwerkingspartners). Goede communicatie is in deze gevallen cruciaal om problemen helder te krijgen, een effectieve aanpak te bepalen en daarin met elkaar samen te werken. Daarin is het van belang dat alle professionals zelf ook goed geïnformeerd zijn en hun verantwoordelijkheid nemen. Anderzijds is er ook sprake van externe communicatie met burgers, bedrijven en ondernemers, maatschappelijke coalities zoals brancheverenigingen en scholen, en pers/media.

[illegible]

SAMEN BESTRIJDEN

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. (2021). *Justitiële verkenningen. Trends in kunstcriminaliteit.*

Weerbare sierteeltsector. (2021). *Mainport in de tweede linie. Over sierteelt en ondermijning.*

Weijer, S., Spapens, A. (2019). *Intergenerationele overdracht en criminele families.* Tijdschrift in criminologie.

Weyts, M. (2016). *Overheidscommunicatie. Zuurstof voor de democratie.*

Wijk, A. van, Esseveldt, J. van, Broekhuizen J., Bervoets, E. (2021). *Jongeren en georganiseerde drugscriminaliteit in de regio Den Haag. Een onderzoek naar aard, omvang, voedingsbodems en preventie.* Beke reeks.

OVER DE AUTEUR

Jeroen Bakker is al bijna drie decennia actief in de bestrijding van georganiseerde criminaliteit en ondermijning in de praktijk. Hij heeft hierbij kennis en expertise opgebouwd vanuit verschillende perspectieven en rollen zoals opsporing en georganiseerde misdaad bij de politie, handhaving, bestuurlijke handhaving, en beleidsadvisering en aanpak in het domein openbare orde en veiligheid. Naast deze operationele ervaring is Jeroen zeer ervaren in het ontwikkelen en geven van trainingen, onder andere voor politie, justitie, provincie, waterschap en gemeenten in het veiligheidsdomein.